

ORHAN VELİ VE GELENEKSEL TÜRK ŞİİRİ

Rıza Bağcı*

Öncelikle şunu belirtelim ki biz “Orhan Veli ve Geleneksel Türk Şiiri” derken buradaki “Geleneksel Türk Şiiri” ifadesiyle Klâsik Şiirimizi yani Divan Şiirimizi kastetmiyoruz. Biz bu ifadeyle, Divan şiirini de içine alan, başlangıçtan Orhan Veli'nin Garip Önsözü'nde şiir anlayışını ortaya koyduğu 1941 yılına kadarki Türk şiirini kastediyoruz.

İşte bu şekilde tanımladığımız Geleneksel Türk Şiiri, vezinli, kafiyeli, sık sık teşbih, mecaz, istiâre, mübalağa gibi söz sanatlarına başvurulmuş, sanatkarâne bir dile sahip, belli bir kültür ve zevk seviyesine hitap eden, bazen resim ve musikîye yaslanan, çok defa beyit bütünlüğüne dayanan, kimi zaman “bir şiirde bir tek berceste mısraın kifayetine inanan”, genel olarak güzel olduğuna inanılan belli kelimelerle yazılan yani şâirâne özellikler taşıyan bir şiirdir. Gerçi modern edebiyatta, daha Şinasî ve Namık Kemal'den itibaren, eski şiirin bu özelliklerinin kimi kez birine, kimi kez bir kaçına karşı çıkılmış, geleneksel şiire ağır eleştiriler getirilmişti. Meselâ Şinasî, şiirde gelenekten uzaklaşıp, düz ve açık bir anlatımı aramış, mazmunları ortadan kaldırmış, terkipleri azaltıp günlük konuşma diline gitmeğe çalışmıştı¹. Ziya Paşa eserlerinde mecaz ve mazmunlardan kaçınmıştı². Namık Kemal, *Tasvir-i Efkâr*'da çıkan “*Lisan-ı Osmanînin Edebiyatı Hakkında Bazı Mülâhazâtı Şâmilidir*” başlıklı makalesinde Divan şiirini, “düşman-ı hakikat ve menfûr-ı tabiat” ilan etmiş³, *Mukaddime-i Celâl*'de ise “çoğu şiirlerimizin beyit ve belki mısraları arasındaki mânânın renkten renge girmesinin, parça bohçalarındaki renk ayrılıklarından daha çok”⁴ olduğunu söylemişti.

* Yard.Doç.Dr.

¹ Mehmet Kaplan, *Şiir Tahlilleri I*, Dergâh Yayınları, 5. b. İst. , 1975, s.33.

² y. a. g. e., s.62.

³ Mehmet Kaplan, İnci Enginün, Birol Emil, Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi II, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İst. 1978, s. 191.

⁴ y.a.g.e, s. 343.

I. Meşrutiyet yıllarında materyalizm ve pozivitizmin en hararetili temsilcisi naturalist Beşir Fuat ise, teşbih, istiâre, mecaz gibi edebî sanatların gereksizliğini iddia etmiş, daha o yıllarda edebiyatsız edebiyatı savunmuştu⁵. Yine Recâî-zâde Mahmut Ekrem, *Takdîr-i Elhân* adlı eserinde “Her mevzûn ve mukaffâ lâkırtı şiir olmak lâzım gelmez... her şiir mevzûn ve mukaffâ bulunmak iktiza etmediği gibi” diyerek, Geleneksel Türk Şiiri’nin en belirgin özelliği olarak kabul edilen vezin ve kafiyeve daha Tanzimat devrinde karşı çıkmıştı⁶. Devrin “Şâir-i Âzam”ı Abdülhak Hâmit, şiirde şekilden ziyade ruha önem vermişti. Ona göre şiir, ifade etmekten çok duymaktı. *Makber Mukaddimesi*’nde şöyle diyordu:

“En güzel, en büyük, en doğru şiir, bir hakikat-i müthişenin tazyiki altında hiç bir şey söylememektir... İnsan bazı kere hatırına gelen bir hayali tanıyamaz, o kadar güzeldir. Zihninde uçan bir fikre yetişemez, o kadar yüksektir. Kalbinde doğan bir hissi bulamaz, o kadar derindir. Bu acz ile bir feryat koparır, yahut pek karanlık bir şey söyler, yahut hiç bir şey söyleyemez de, kalemini ayağının altında alıp ezer, bunlar şiirdir⁷.”

“Kendisini ilhamına serbestçe bırakıveren Hâmit, yazdığı şeylerin bir nizama uygun olup olmadığını düşünmüyordu. Bazen yazdığı şeylerin mânâsını kendisi de bilmiyordu. Hattâ dil nizamı diye bir şey tanıımıyordu.” Bütün bu yaptıklarıyla yüzyıllardan beri kalıplaşmış, klişe ifadeler içinde sürüklene gelen Geleneksel Türk Şiirinin bir çok özelliğine âdetâ meydan okuyor, kendisinden öncekilere göre “yeni bir şiir” meydana getiriyordu⁸.

Tanzimat döneminde bütün bu olup bitenlere rağmen, XX. yüzyılda Geleneksel Türk Şiiri, Servet-i Fünûn, Fecr-i Âti ve Millî Edebiyatçıların

⁵ M. Orhan Okay, İlk Türk Pozitivist ve Naturalisti Beşir Fuat, Hareket Yayınları, İst. , 1969.

⁶ Ancak burada Ekrem’in anlatmak istediği daha çok “nesr-i muhayyel” yani mensur şiirdir. Bu konuda geniş bilgi için bk. İsmail Parlatır, *Recâî-zâde Mahmut Ekrem Hayatı – Eserleri – Sanatı*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 1995, s. 82.

⁷ Mehmet Kaplan, İnci Enginün, Birol Emil, Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi IV, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İst. 1982, s. 232.

⁸ Kaplan, Şiir Tahlilleri I, ss. 75-77.

elinde, şekil ve muhteva açısından değişikliklere uğramasına rağmen, bazı temel özelliklerini kaybetmemiştir. Meselâ, Servet-i Fünûncular (Fikret ve Cenap) aruz kalıplarında bazı değişiklikler yapmakla birlikte vezne önem verdiler, edebî sanatlara başvurdular, ayrıntılı tasvirler yaptılar. Hemen her intiba ve her unsuru bir teşbih, mecaz veya istiâre ile ortaya koydular. Şiirde resim ve musikiyi, vazgeçilmez iki büyük unsur olarak gördüler⁹.

Fecr-i Âti şâirleri de, bu açıdan Servet-i Fünûncularla aynı yolu takip etti, onlar için de vezin, kâfiye ve mûsikî daima önemli oldu. Hâşim bunu, aruzu yüceltme ve hece veznini “köylü vezni” olarak nitelendirmeye kadar götürdü. Poetikasını ortaya koyduğu *Piyale Önsözü*’nde “şiir mûsikî ile söz arasında ve sözden ziyade mûsikîye yakındır.” diyecek kadar, şiirde mûsikîye önem verdi¹⁰.

Millî edebiyatçıların elinde ise, dil sadeleşti, millî konular hamasî bir üslupla işlendi. Vezin olarak ise hece tercih edildi.

Sonuç olarak, Cumhuriyet dönemine gelindiğinde, Geleneksel Türk Şiiri’nin çeşitli özelliklerine karşı, yıllardan beri bir çok eleştiri yöneltmiş olmasına rağmen, yine de Geleneksel Türk Şiiri’nin belli başlı temel özellikleri dimdik ayakta idi. En azından o güne dek, Geleneksel Türk Şiiri’nin bütün özelliklerine toptan karşı çıkılmamış, bu özellikler toptan inkâr edilmemiş, bu özelliklerden bütünüyle soyutlanmış bir şiir meydana getirme iddiasıyla ortaya çıkan bir hareketle karşı karşıya kalınmamıştı¹¹.

İşte Orhan Veli, 1941 yılında Oktay Rıfat ve Melih Cevdet’le birlikte yayımlanmış oldukları *Garip* adlı şiir kitaplarının önsözünde, yüzyıllardan beri süregelen Geleneksel Türk Şiiri’nin hemen bütün özelliklerine karşı

⁹ y. a. g. e., ss. 96, 10.

¹⁰ Ahmet Hâşim, *Piyale*, İst. , 1926, ss. 3-9.

¹¹ Bu konuda bir istisna olarak, Mümtaz Zeki, Hayri Muhittin ve özellikle Ercüment Behzat’ın, Orhan Veli’den önce mısraçı şiire, vezinli ve kafiyeli şiire karşı çıkan, fakat pek ses getirmeyen, cılız hareketlerine ve yolda verdikleri *S.O.S.* (1931), *Kaos* (1934) adlı eserlerine işaret etmek isteriz.

çıkıyor ve bu özelliklerden tamamen soyutlanmış bir şiir ortaya koyacaklarını ilân ediyorlardı.

Orhan Veli ve arkadaşlarının Garip Önsözü'nde savundukları görüşler şunlardı:

1- Şiir, bir söz söyleme sanatıdır ve onun vezin ve kafiye ihtiyacı yoktur. “ Bir şiirde takdir edilmesi lâzım gelen bir âhenk varsa, onu temin eden şey, ne vezindir ne kafiye. O âhenk vezinle kafiye dışında da, vezinle kafiye rağmen de mevcuttur.” Vezinle kafiye, her şeye rağmen birer kayıttır. “ Bunlar şâirin düşüncesine, hassasiyetine hükmettikleri gibi, lisanın şeklinde de değişiklikler yapıyorlar. Nazım dilindeki nahiv acayıplıkları, vezinle kafiye zarûretinden doğmuş”tur.

2- Teşbih, istiâre, mübalağa gibi edebî sanatlara ihtiyaç yoktur. Edebî sanatlar, eşyayı, olduğundan başka türlü göstermek gayretinden doğmuştur. “Yazının peyda olduğu günden beri, yüz binlerce şâir gelmiş, her biri binlerce teşbih yapmış.” Günümüzde şâir, bunlara bir kaç tane daha ilâve ederek edebiyata bir şey kazandırmış olamaz.

3- Şiirde musikiye ve resme yer verme, onlardan faydalanma yanlışdır. Şiiri şiir, resmi resim, mûsikîyi mûsikî olarak kabul etmeliyiz. Şiirde, mahreçleri aynı olan harflerin bir araya toplanmasıyla meydana gelen aheng-i taklidî basit ve âdi bir hiledir.

“Şiir bütün hususiyeti edâsında olan bir söz sanatıdır. Yani tamamıyla mânâdan ibarettir. Mânâ, insanın beş duyusuna değil, kafasına hitap eder. Binaenaleyh doğrudan doğruya insan ruhiyatına hitap eden ve bütün kıymeti mânâsında olan hakikî şiir unsurunun musikî gibi, bilmem ne gibi tâli hokkabazlıklara” ihtiyacı yoktur.

4- Şiir, bütün kayıtlardan, bütün sınırlamalardan kurtulmalı ve hiç bir süse ve zekâ hokkabazlıklarına başvurmadan, açık, basit, yalın bir şekilde, insanoğlunun “en büyük hazinesi olan” bilinçaltını boşaltmalıdır. Bu açıdan sürrealistler “takdire lâyıık” sanatçılardır. Orhan Veli, burada bir dipnot düşerek herhangi bir edebî ekole bağlı olmadıklarını da önemle vurgular.

5- Şiirde hüçûm edilmesi gereken zihniyetlerden biri de, mısraç zihniyettir. Bir şiirde, bir tek berceste mısram kifâyetine inanma şeklinde görünen bu zihniyete, meydan vermemek lâzımdır. Şiir öyle bir bütündür ki, bütünlüğünün farkında bile olunmaz. Tıpkı sıvanmış, boyanmış bir binanın

tuğlaları arasındaki harcı göremediğimiz gibi. Yüz kelimelik bir şiirde, yüz tane güzellik arayan insanlar vardır. Halbuki bin kelimelik bir şiir bile, bir tek güzellik için yazılır. Tuğla güzel değildir. Sıva güzel değildir. Bunlardan meydana gelen bir mimarî eser güzeldir.

6- “Eskiye âit olan her şeyin, her şeyden önce de şâirânenin¹² aleyhinde bulunmak lâzımdır.” Nasır ve Süleyman Efendi kelimelerinin şiire sokulmasını hazmedemeyenlerse, şâirâneye tahammül edebilenler, hattâ onu arayanlar, hem de bilhassa arayanlardır.

7- Şiir bugüne kadar, büyük sanayi devriminden önce “dinin ve feodal zümrenin köleliğini yapmaktan başka hiç bir işe yaramamış”, şimdi de “burjuvazinin malı” olmuştur. Yani hep “müreffeh sınıfların zevkine hitap etmiştir.” Yeni şiir ise, bu refah içinde yüzen azınlık sınıfın değil, “yaşamak hakkını mütamadî bir didişmenin sonunda” elde eden çalışan insanların hakkıdır ve onların zevkine hitap edecektir.

“Mesele bir sınıfın ihtiyaçlarının müdâfaasını yapmak olmayıp, sadece zevkini aramak, bulmak, sanata onu hâkim kılmaktır.”

“Yeni bir zevke ancak, yeni yollarla, yeni vasıtalarla varılır. Bir takım ideolojilerin söylediklerini, bilinen kalıplar içine sıkıştırmakta hiç bir sanatkârâne hamle yoktur. Yapıyı temelinden değiştirmelidir. Biz senelerden beri zevkimize, irademize hükmetmiş, onları tayin etmiş, onlara şekil vermiş edebiyatların, o sıkıcı, o bunaltıcı tesirinden kurtulabilmek için, o edebiyatların bize öğretmiş olduğu her şeyi atmak mecburiyetindeyiz. Mümkün olsa da “şiir yazarken şu kelimelerle düşünmek lâzımdır.” diye yaratıcı faaliyetimizi tahdit eden lisanı bile atsak.”¹³

¹² **Şâirânelik**, güzel olduğu sanılan ve iddia edilen ve bir çok şair tarafından kullanıla kullanıla eskitilmiş bazı kelimelerle, hiç bir orijinalitesi olmayan kalıp ifadeler ve basmakalıp imgeler üretmektir. Bk. Emin Özdemir, *Örnekli Açıklamalı Edebiyat Bilgileri Sözlüğü*, İst. , 1990, ss. 259- 260.

¹³ Bk. *Orhan Veli Bütün Şiirleri*, Can Yayınları, 22. b. , İst. , 1984, ss.183-194. Bu önsöz, *Varlık* dergisinde, “Şiire Dair” başlığı altında daha önce (1.12.1939, 1.1. 1940, 15.1.1940, 1.2.1940 tarihli sayılarda) bölüm bölüm yayımlanmış ve bazı değişikliklere uğramış, geliştirilmiş yazılardan meydana gelmektedir.

Orhan Veli'nin edebiyatla ilgili genel çizgileriyle özetlemeye çalıştığımız bu görüşleri, *Garip* adlı şiir kitabıyla birlikte yayımlanır yayımlanmaz, sanat dünyasında geniş yankılar uyandırır. Çünkü Orhan Veli'nin *Garip Önsözü*'nde ortaya koyduğu, Oktay Rıfat ve Melih Cevdet'le bu kitaptaki şiirlerinde uygulamaya çalıştıkları, yukarıda belirttiğimiz görüşler, aslında şiirde büyük bir devrim, Geleneksel Türk Şiiri'nin yüzyıllardan beri devam edegelen yerleşmiş kurallarına toptan bir başkaldırı, bir isyandır. Bu yüzden herkes onu konuşur. Övgüler, yergiler, alaylar birbirini takip eder. Kimileri *Garip*'i akım olarak gördüğü halde, kimileri akım olarak kabul etmez. "Bir akım değil, olsa olsa bir sanat olayıdır." diye küçümser¹⁴. Kimileri daha da ileri giderek, onları "bir yamalı bohça" olarak görür ve "akım değil takım" olmakla suçlar¹⁵. Kimileri ise, "Vezin gitti, kafiye gitti, mânâ gitti... Türk şiirinin berceste mısraı diye (Yazık Oldu Süleyman Efendiye !) rezaletini alkışladılar... Göğüslerinde cehennemler yanan sanat cücelerinin kınalar yakıp, ziller takıp şıkır şıkır oynadıklarını gördük! Sanatın dârülacezesiyle tımarhânesi el ele verdi, bir kaç mecmuanın sahifesinde saltanat kurdular... Ey Türk gençliği ! Sizi bu hayasızlığın suratına tükürmeğe davet ediyorum !" ¹⁶ diyerek gençleri bu akıma karşı kıskırtır. Kimileri, onları "alelâde" bulur.¹⁷ "Orhan Veli'nin şiiri hayret uyandırır. Halbuki güzel şiir, hayret değil hayranlık uyandıran şiirdir. Çünkü hayret çabuk geçer, hayranlıksa uzun müddet devam eder" diyerek eleştirir. Oktay Rıfat ve Orhan Veli'yi "câhil ve geri kimseler" olarak nitelendirir¹⁸. Kimileri, onları "Mithat Cemal ne kadar şekilperestse, Orhan Veli de o kadar şekilperest. İkisi de yobaz."¹⁹ diyerek suçlar ve muhteva bakımından ise "en sağda değilse de sağda" olmakla itham eder²⁰. Kimileri, onların "şiirden

¹⁴ Ferid Edgü, "Sanatta Akımlar ve Takımlar," *Milliyet Sanat*, 1.12.1982.

¹⁵ Attilâ İlhan, "Orhan Veli Takımı ya da Elleri Üstünde Yürtüyen Şiir," *Son Mavi*, 1.7.1955.

¹⁶ Yusuf Ziya (Ortaç), "Yazıklar Olsun," *Akbaba*, 28. 3. 1940. Hakan Sazyek , Yusuf Ziya Ortaç'm bu yazısının Garip hareketine değil, aynı yıllardaki "Tasfiye" hareketine yönelik bir eleştiri olduğunu belirtir. Bk. *Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Garip Hareketi* , Türkiye İş Bankası Yayınları , Ankara , 1996 , s. 34.

¹⁷ Sermet Sami Uysal , *İşte Gerçek Yahya Kemal* , İst. , 1972 , s. 253.

¹⁸ Sermet Sami Uysal , *Yahya Kemalle Sohbetler* , İst. , 1959 , ss. 139 – 140.

¹⁹ Nazım Hikmet , *Cezaevinden Mehmet Fuat'a Mektuplar* , 1968 , s. 67.

²⁰ y. a. g. e., s. 75.

uzaklaştıklarını” iddia eder²¹. Kimileri ise, onların şiirlerini “Türk şiirinin en güzel örnekleri” olarak sayar (Nurullah Ataç ve Sabahattin Eyüboğlu). Ve bu tartışmaların ardı arkası kesilmez.

Bizim konumuz ise bunlar değil. Bu canlı, hareketli ve harareti edebiyat ortamı ve *Garip*'le ilgili yapılan tartışmalar ve değerlendirmeler, bunların nedenleri ve niçinleri, ayrı bir araştırmanın ve herhalde böyle sınırlı bir makalenin değil, uzun bir çalışmanın konusu olmalıdır.

Biz ise bu makalemizde sadece, Orhan Veli'nin *Garip*'teki şiirlerinde, *Garip*'ten önceki şiirlerinde ve *Garip*'ten sonraki şiirlerinde, yukarıda özetlediğimiz ilkelere ne kadar uyup uymadığı konusu üzerinde duracağız. Değişik bir ifadeyle, Orhan Veli'nin bütün şiirlerini, *Garip Önsözü*'nde savunduğu görüşlere uygun olup olmama açısından inceleyip bir tesbitte bulunmaya ve bundan bir sonuca ulaşmaya çalışacağız.

Orhan Veli'nin sağlığında beş şiir kitabı çıkar:

- 1- *Garip* (1941)
- 2- *Vazgeçemediğim* (1945)
- 3- *Destan Gibi* (1946)
- 4- *Yenisi* (1947)
- 5- *Karşı* (1949)

Orhan Veli ayrıca *La Fontaine'nin Masalları*'nı (1948) dilimize kazandırır. Mevlâna ve Hayyam'dan rubailer, Japon şairlerinden hay-kaylar tercüme eder. Fransız şairlerinden tercüme ettiği şiirleri de *Fransız Şiir Antolojisi*'nde (1947) toplar.

Orhan Veli'nin ölümünden sonra, bu beş şiir kitabı ve çeşitli dergilerde yayımladığı halde kitaplarına girmemiş şiirleri ve basılmamış, hiç bir yerde yayımlanmamış şiirleri bir araya getirilerek Orhan Veli Bütün

²¹ Ahmet Hamdi Tanpınar , *Tasvir -i Efkar* , 14. 10. 1940.

Şiirleri adıyla yayımlanmıştır²². Biz çalışmamızda bu eserin 22. baskısını esas aldık.

Elimizde, Orhan Veli'nin kitap halinde yayımlanmış, dergilerde kalmış veya hiç bir yerde yayımlanmamış bütün şiirleri bir arada bulunduğuna göre, bunları, *Garip Önsözü*'nde ortaya koyduğu görüşler açısından inceleyebiliriz. Biz bu incelemeyi, Orhan Veli'nin *Bütün Şiirleri*'ni;

- 1- İlk Şiirleri Eski Şekilli Olanlar
 - 2- İlk Şiirleri Yeni Şekilli Olanlar
 - 3- Garip
 - 4- Vazgeçemediğim
 - 5- Destan Gibi
 - 6- Yenisi
 - 7- Karşı
 - 8- Son Şiirleri
- olmak üzere sekiz ayrı gruba ayırarak yapacağız.

1- İLK ŞİİRLERİ ESKİ ŞEKİLLİ OLANLAR

Bu şiirlerin aşağı yukarı tamamı 1936-1937 yıllarında *Varlık* dergisinde yayımlanmıştır. Sayıları otuz bir tanedir. Orhan Veli bu şiirlerinde, vezin ve kafiyeye önem verir. Genellikle 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15'li hece kalıplarını kullanır. Hemen bütün şiirlerini dörtlükler halinde yazar. Ses ve mısra tekrarlarına, teşbih, istiâre, mecaz, mübalağa gibi edebî sanatlara başvurur. Şiirlerinde tasvir ve hayal önemli bir yer tutar. Onun bu dönemdeki şiirleri lirik özelliklidir; yer yer şâirâne nitelikler taşır. O, bu şiirlerinde kafadan çok, insanın gönlüne, kalbine hitap eder. İşlediği temalar, koyu bir hüznün, yalnızlık duygusu, umutsuzluk, iç sıkıntısı, çocukluk günlerine, geçmişe özlem ve aşktır. Onun bu yıllardaki şiirleri, kendi ifadelerini kullanarak anlatacak olursak, "azınlığı teşkil eden" "burjuvaziye"

²² *Orhan Veli Bütün Şiirleri*, Varlık Yayınevi, İst., 1951. *Orhan Veli Bütün Şiirleri*, (Derleyen Asım Bezirci) Can Yayınları, 22. b., İst., 1984, 194 s.

ve “müreffeh sınıfların zevkine” hitap eder. *Odamda* (s.21), *Açsam Rüzgâra* (s. 27), *Masal* (s. 29), *Ölümün Türküsü* (s.31), *Güneş* (s.32) gibi şiirlerini buna örnek olarak gösterebiliriz. Orhan Veli'nin bu dönemdeki şiirleri, *Garip Önsözü*'nde ortaya koyduğu görüşlere uygun değildir. Aksine Geleneksel Türk Şiiri'nin hemen bütün özelliklerini taşır.

Orhan Veli'nin Geleneksel Türk Şiiri'nin, sadece bugününü değil, aynı zamanda dününü, mazisini de, yani Divan şiirini de iyi bildiği söylenmektedir²³. *Efsâne* adlı aruzla yazılmış şu şiirini buna örnek olarak gösterebiliriz :

EFŞÂNE

Bir zamanlardı bu gamhânede bir dem vardı
Gece sahilde sular fecre kadar çağlardı

O çağlıtıyla beraber döğünürken def ü çenk
Bir güneş dalgalar üstünde doğar rengârenk

Mavi bir gökyüzü titrerdi güzel bir histe
Rindler muğbeçeler mest bütün mecliste

Ve o hâletle bütün kahkahalar nağmeleşir
Dilde Yahya Kemal'in şarkısı şehnâmeleşir

O gürültüyle sular çalkalanır çağlardı
Bir zamanlardı bu gamhânede bir dem vardı

Lâkin artık o hayal âlemi bir efsâne
Ses sada yok bu değil sanki o devlethâne (s.39)

Efsâne şiirinden Yahya Kemal, Refi Cevat Ulunay, Kadircan Kafı gibi bir çok kimse övgüyle bahsetmiştir.

²³ Fürtüzan Hüsrev Tökin , “Ahbaplarım , Orhan Veli” ,*Kaynak Dergisi* , 1.12.1952.

Orhan Veli'nin Mevlâna'dan tercüme ettiği rubaîleri de vardır :

Bak ! Bağ ü bahâr ü serviler ey cânım,
Gönlüm yine gitmemek diler ey cânım,
Aç, arkana at nikâbını, kal burda.
Yok kimseler evde... Gittiler ey cânım²⁴

Orhan Veli, Mevlâna'dan başka, Hayyam'dan da çok beğenilen rubaîler çevirmiş, ayrıca kendisi de rubaî yazmıştır (bk. s.40).

2- İLK ŞİİRLERİ YENİ ŞEKİLLİ OLANLAR

Bu şiirler, Orhan Veli'nin 1937 –1941 yılları arasında yazmış olduğu şiirlerdir. Çoğu onun sağlığında *Varlık*, *Gençlik*, *İnkılâpçı Gençlik*, ve *İnsan* dergilerinde yayımlanmıştır. Sayıları elli üç tanedir.

Bizce bu şiirler, *Garip Önsözü*'nde savunulan görüşlere en uygun olanlardır. Çünkü Orhan Veli bu şiirlerinde vezin ve kafiyeyi terkeder. Teşbih, istiâre, mecaz gibi edebî sanatlara baş vurmaz. Resme ve musikîye yer vermez. Şiir dilinin ciddî ve kitabî söyleyişine tavır alır. Açık, basit, yalın bir şekilde küçük, sıradan insanları, çalışan insanları, alın teriyle geçinen insanları konu almaya başlar. Süsten, zekâ oyunlarından uzaklaşır. Şâirâneliğe kapıyı kapar. Duygudan çok, akla hitapeder.

Yaygın kanaatin aksine, Orhan Veli'nin Geleneksel Türk Şiiri'ne en aykırı dönemi bizce bu dönemdir. *Pazar Akşamları* (s.43), *Ağaç* (s.45), *Meyhane* (s.50), *Montör Sabri* (s.55), *Quantitatif* (s.59), *Tenezziüh* (s.66), *Ben Orhan Veli* (s.67), *Fena Çocuk* (s.70) adlı şiirleri buna örnek olarak gösterilebilir.

²⁴ Refi Cevat Ulunay , “Yazık Oldu Süleyman Efendi'ye” , *Yeni Sabah* , 16. 11. 1950.

3- GARİP

Orhan Veli'nin ilk şiir kitabıdır. Garip'in 1. baskısında (1941) Orhan Veli'nin yirmi dört şiiri vardır. 2. baskısında (1945) bu sayı otuz ikiye çıkar. *Orhan Veli'nin Bütün Şiirleri* kitabının *Garip* bölümünde ise bu sayı otuz beş olur. *Garip*'teki şiirler, Orhan Veli'nin 1937-1941 yılları arasında yazmış olduğu şiirlerdir. Ve çoğu *Garip*'ten önce *Varlık*, *İnsan*, *Gençlik*, *Ses*, *İnkılâpçı Gençlik* ve *İşte* dergilerinde yayımlanmıştır. Bizce bu şiirler, *Garip Önsözü*'nde savunulan görüşlere genel olarak uygun olmakla birlikte, yukarıda üzerinde durduğumuz *Yeni Şekilli Olan İlk Şiirleri* kadar bir bütünsellik arzetmez. *Garip*'te iki şey dikkatimizi çeker :

A- Orhan Veli, bu dönemdeki şiirlerinde, *Yeni şekilli Olan İlk Şiirleri*'nden daha gelişmiş, daha başarılı örnekler verir ve yazdıkları geniş yankılar uyandırır. Buna en güzel örnek *Kitabe-i Seng-i Mezar I* adlı şiiridir:

B-

KİTABE-İ SENG-İ MEZAR I

Hiç bir şeyden çekmedi dünyada
Nasırdan çektiği kadar;
Hattâ çirkin yaratıldığından bile
O kadar müteessir değildi

Kundurası vurmadiğı zamanlarda
Anmazdı ama Allah'ın adını,
Günahkâr da sayılmazdı.
Yazık oldu Süleyman Efendi'ye (s.102)

Bu şiir, yeni, şaşırtıcı bir şiirdir. Eskimiş kalıplara ve edebî sanatlara er vermez. Çıplak ve süssüzdür. Vezinsiz ve kafiyesizdir. Resme ve musikîye sırt çevirmiştir. Şâirânelikten uzaktır. "Aylak ve mutlu azınlığın eğil, çoğunluğun zevkine hitap etmek" iddiasında olan bir şiirdir. Ama bu şiir, Orhan Veli'ye sempatiyle bakan eleştirmenlere göre bile güzel bir şiir değildir. Çünkü yer yer düzyazıya kayar, dili de arı ve duru sayılmaz. Şehirli

Süleyman Efendi'nin belirli bir sınıfı temsil ettiği söylenemez. Hattâ halktan birini ve halkı bile gereğince temsil ettiği öne sürülemez²⁵.

C- *Garip*'te güzel bulunan, ezberlenen, okuyucuyu derinden etkileyen şiirler ise, ne *Kitabe-i Seng-i Mezar* ne de çocukluğa özlem temini işlediği *Robenson, Rüya, Bayram, Gözlerim, Harbe Giden, Gemilerim* gibi şiirlerdir. *Garip*'te okuyucuyu derinden etkileyen, yüzlerce defa tekrarlandığı halde usanç vermeyen, güzel şiirler bizce, *Hicret* (s.98), *Derdim Başka* (s.104), *Güzel Havalalar* (s.109), *Anlatamıyorum* (s.111), *Efkârlanırım* (s.114) adlı şiirlerdir.

Fakat ilginçtir ki Orhan Veli bu şiirlerinde, *Garip Önsözü*'nde ortaya koyduğu ilkelerden önemli ölçüde uzaklaşmıştır. Bu şiirlerinde, yer yer vezin ve kafiyeye baş vurur. Belli sesleri, kelimeleri, kelime gruplarını, hattâ mısraları tekrarlayarak bir ölçüde musikîye yaslanır. Halbuki bunu *Garip Önsözü*'nde "tali hokkabazlık" olarak nitelendirmiştir. Bazen şâirâneliğe bile kaçır. Bunun en tipik örneği *Anlatamıyorum* adlı şiiridir. Akıldan, kafadan çok, duyguya hitap eder. Gülmece ve alay da azalır. "Azınlığı teşkil eden burjuvaziye" ve "müreffeh sınıflara" hitap eder.

Orhan Veli, kendi ifadesiyle "Gün gelmiş, gayretinin nasıl bir sebebe dayandığı anlaşılınca biraz yumuşar gibi olmuş," Geleneksel Türk Şiiri'nin özelliklerine dönmeye başlamıştır. Fakat ilginçtir ki bu ilk defa *Garip*'te dikkatimizi çekmeye başlamıştır.

4- VAZGEÇEMEDİĞİM

Vazgeçemediğim, Orhan Veli'nin ikinci şiir kitabıdır ve 1945 yılında yani *Garip*'ten dört yıl sonra yayımlanmıştır. İçinde onbir şiir vardır. *Vazgeçemediğim*, Orhan Veli'nin şiirinde önemli bir yer tutar. Çünkü Orhan Veli'nin bu kitaptaki şiirleri belirgin bir şekilde birbirinden ayrılan iki grupta toplanabilir :

²⁵ Asım Bezirci , *Orhan Veli Yaşamı , Kişiliği , Sanatı , Eserleri* , Altın Kitaplar Yayınevi , 8. b. İst., 1991, ss.64 – 65.

A- Garip'teki Şiir Anlayışına Uygun Şiirler :

Sakal (s.118), *Tren Sesi* (s.119), *Misafir* (s.122), *Eskiler Alıyorum* (s.123) başlıklı şiirleri bunlara örnek olarak verilebilir. Fakat Orhan Veli, bu şiirlerinde bile, yer yer kafiyeye başvurur. Nükte,alay ve şaşırtmaları azalır. Duygunun sınırlarını genişletir.

B- Garip'teki Şiir Anlayışından Uzak Şiirler :

Deli Eder İnsanı Bu Dünya (s.117), *Yolculuk* (s.119), *İstanbul Türküsü* (s.120), *Değil* (s.121) başlıklı şiirlerinde ise, Orhan Veli *Garip*'teki şiir anlayışından büyük ölçüde uzaklaşır. Bu şiirlerinde, kafiyeye başvurur. Ses tekrarları, kelime tekrarları, hattâ mısra tekrarları artar. Açıkçası Orhan Veli musikîye yaslanır. Yer yer sıfatlar kullanır. Mizahtan uzaklaşır, nükte, alay ve şaşırtmayı terkeder. Halk şiirinden ve halk türkülerinden yararlanır. Koyu bir bireycilik göze çarpar, şâir hep kendisinden bahseder. Bu şiirlerde duygu unsuru ağır basar, hele *İstanbul Türküsü* adlı şiiri tamamen duygu yüklüdür ve şâirâne özellikler taşır. Bu şiiriyle Orhan Veli, Geleneksel Türk Şiiri'ne yeniden döner. Bu yüzdendir ki Oktay Akbal ve Nurullah Ataç tarafından kıyasıya eleştirilir. "Yolunu değiştirmek, bayağılığa düşmek" ve "şâirâneliğe dönmekle" suçlanır²⁶. Hattâ Nurullah Ataç daha da ileri giderek Orhan Veli'yi "halk şiiriyle kandırdılar, o güzelim şiirlerinden sonra ona *İstanbul Türküsü*'nü yazdırttılar, sonra da beğendiler o şiiri" iddiasında bulunmuş ve bununla da Sabahattin Eyüboğlu'nu imâ etmiştir²⁷.

5- DESTAN GİBİ

1946 yılında yayımlanan ve "Yol Türküleri" adını taşıyan uzun, tek bir şiirden meydana gelen *Destan Gibi*, *Vazgeçemediğim*'deki ikinci grup şiirler gibi, *Garip*'teki Şiir Anlayışından Uzak Şiirler grubuna girer. Bu şiirler için yukarıda saydığımız bütün özellikler, *Destan Gibi*'de de göze çarpar. *Destan Gibi*, halk şiirini çağdaş bir yorumla yenileme, onun dilini, deyişlerini, bazı kalıplarını, günün beğenisine göre değerlendirme yolunda

²⁶ Oktay Akbal, "Vazgeçemediğim Üzerine Bir Konuşma", *Vakit*, 16. 4. 1945. Nurullah Ataç, *Günce II*, 1972, s. 620; *Dergilerde*, 1980, s. 108.

²⁷ Halk Şiiri, *Varlık*, nr. 389, 1. 12. 1952, s. 4.

atılmış bir adımdır²⁸. *Garip Önsözü*'ndeki ilkelerden uzaklaşan bir denemedir. Nitekim Orhan Veli, *Garip* döneminde yazdığı şiirleri artık beğenmez olmuştur. Sait Faik'in kendisiyle yaptığı röportajda "Şimdi o şiirleri beğeniyor musunuz?" sorusunu şöyle cevaplandırır :

"Şimdi onları beğenmiyorum. Şekil bakımından zayıf buluyorum. Şiirin bir de ustalık denen şeye dayandığını o zaman bilmiyormuşuz demek. Bugün, bu şiirlerden ayrıldık. Halk edebiyatından istifade ediyoruz. Ama bir hamle yapabilmek için, eskilikten silkinememek için o şiirleri de yazmak lâzımdı."²⁹

Orhan Veli'nin bu şiir kitabı da, düşünceye değil duyguya hitap ettiği ve Geleneksel Türk Şiiri'nin özelliklerini taşıdığı için, tıpkı *Vazgeçemediğim*'deki şiirleri gibi bazı çevrelerce ağır bir şekilde eleştirilir. Artık o, "geleneğe boyun eğmiş, yenilmiş" bir şâir olarak görülür :

"Orhan Veli'nin yenildiği de oluyor. O zaman kendini bırakıyor kolaylığa, *Yol Türküleri*'ni yazıyor, *İstanbul Türküsü'nü* yazıyor. Şu *Delikli Şiir'e* kadar iniyor. Bunlar gerçek Orhan Veli'nin değil, kendisini unutmuş, düşüncesinden çok, duygusuna uymuş, daha da kötüsü, geleneğe, yıkmak istediği, yıktığı geleneğe boyun eğmiş bir Orhan Veli'nin şiirleri."³⁰

6- YENİSİ

Yenisi, Orhan Veli'nin dördüncü şiir kitabıdır. 1947 yılında yayımlanmıştır ve onaltı şiiri içine alır. Orhan Veli'nin bu eserinde de Geleneksel Türk Şiiri'nin özelliklerine yaslanan şiirler dikkatimizi çeker. *Ah Neydi Benim Gençliğim* (s.140), *Denizi Özleyenler İçin* (s.141), *Ölüme Yakın* (s.143) adlı şiirlerini buna örnek olarak verilebiliriz. Bu şiirlerde Geleneksel Türk Şiiri'nin bir çok özelliği açıkça görülür : Ses tekrarları, kelime tekrarları, mısra tekrarları, kısacası musikî. Sık sık kafiye, belli hece

²⁸ Bezirci , *Orhan Veli Yaşamı , Kişiliği , Sanatı , Eserleri* , s. 91.

²⁹ Sait Faik , "Rakı Şişesinde Balık Olmak İsteyen Şair" , *Yedigün* , 2 . 2. 1947.

³⁰ Nûrullah Ataç , "Orhan Veli Kanık İçin" , *Ulus* , 30. 11. 1953.

kalıplarının belli aralıklarla tekrarı, yani kırık da olsa, fasılalı da olsa vezin. Koyu bir duygusallık, dramatik bir hüznün havası, hattâ yer yer şâirânelik. Bazen teşbih ve imge. Ayrıca bu şiirlerde gülmece ve şaşkırtma unsurları ortadan kalkar, sürrealist etkiler kaybolur. Tematik olarak da, gençliğe, denize ve ölüme duyulan özlem anlatılır. Eski ve yeni edebiyatımızda çok işlenmiş olan fânîlik duygusu üzerinde durulur.

Yenisî'ndeki, *Tahattur* (s.137), *Altın Dişlim* (s.137), *Bir İş Var* (s.138), *Şanlı Şiir* (s.138), *İçinde* (s.139), *Cimbızlı Şiir* (s.139), *Kumrulu Şiir* (s.139), *Zilli Şiir* (s.144), *Purpurulu Şiir* (s.144) gibi, ilk bakışta *Garip Önsözü*'nde savunulan ilkelere bağlı olduğu izlenimini uyandıran şiirlerde bile, geleneksel unsurlar fazlaca dikkati çeker. Bu yüzden ki Nâzım Hikmet, bu şiirlerden *Tahattur*'u şâirâne bulur³¹. Bize göre, Orhan Veli'nin bu şiir kitabında, *Garip Önsözü*'nde savunduğu ilkelere tam olarak uygun gibi görünen, belki bir tek şiiri vardır. O da *Sereserpe* (s.140).

7- KARŞI

Orhan Veli'nin son şiir kitabıdır. 1949'da yayımlanmıştır. On yedi şiirden oluşur. Bu şiirler *Varlık*, *Aile*, *Meydan*, *Yaprak* dergilerinde çıkmış şiirlerdir. Orhan Veli, *Karşı*'daki bu on yedi şiirden ancak *İçerde* (s.158), *Vatan İçin* (s.159), *Ahmet'ler* (s.159), *Erol Güneş'in Kedisi* (s.160), *Dalgacı Mahmut* (s.156) adlı beşinde *Garip*'teki ilkelere uyduğu izlenimini verir. Diğer, *Gün Olur* (s.149), *Hürriyete Doğru* (s.153), *Galata Köprüsü* (s.154), *Baharın İlk Sabahları* (s.157), *Ayrılış* (s.158), *İstanbul'u Dinliyorum* (s.151) adlı şiirlerinde ise *Garip Önsözü*'ndeki ilkelere aykırı bir anlayışla karşımıza çıkar. Bu şiirlerden en güzeli sayılan ve çok sevilen, beğenilen *İstanbul'u Dinliyorum*, Geleneksel Türk Şiiri'nin bir çok özelliğini üzerinde taşır. Bu şiirde, mısraların çoğu (14 tanesi) 14'lü hece vezniyle yazılmış, sık sık kafiyeye başvurulmuş, belli sesler, kelimeler ve mısralar belli aralıklarla tekrarlanmıştır. Söz gelimi *r* sesi şiir boyunca 87 defa, yine "İstanbul'u dinliyorum gözlerim kapalı" mısraı 11 defa tekrarlanmıştır. Yani

³¹ Bk. Nâzım Hikmet , *Kemal Tahir'e Mahbushaneden Mektuplar* , İst. 1968 , s. 45.

Orhan Veli, Geleneksel Türk Şiiri'nin belli başlı ahenk unsurlarını kullanmıştır. Ayrıca bu şiirde, bütünüyle duyguya yaslanılmış, şairâneliğe kaçılmıştır.

Bu yüzdendir ki Orhan Veli'nin bu şiirlerindeki tutumu, kimi eleştirmenlerce, *Garip Önsözü*'nde savunulan ilkelerden uzaklaşma, katı anlayıştan sıyrılma "bir çeşit yumuşama" olarak görülmüş, kimilerince ise "bir gerileme" olarak nitelendirilmiştir³². İki zıt görüşe sahip iki eleştirmen Mehmet Kaplan ve Mehmet Fuat ise, Orhan Veli'deki bu değişmeyi olumlu karşılamışlardır. Mehmet Fuat, "Orhan Veli'ler, *Garip*'i yaratan anlayıştan, aşırı bir yenilik arkasında koşarken getirdikleri yasaklardan uzaklaştıkça, şiir alanındaki önemleri arttı. En başarılı eserleri(ni) geri dönerken verdiler. Daralan çemberleri genişletirken"³³ diyerek bu olumlu değişimin , Orhan Veli'ye en başarılı eserlerini kazandırdığını vurgulamıştır.

Orhan Veli, *Karşı*'daki, toplumsal problemleri işlediği *Karşı* (s.155), yine çok tutulan, beğenilen *Bedava* (s.159) ve *Bozuk Düzen: Pireli Şiir* (s.161) başlıklı şiirlerinde de, sık sık kelime ve mısra tekrarlarına başvurmuş, yer yer kafiye kullanmıştır. *Pireli Şiir*, şekil bakımından, Geleneksel Türk Şiiri'nin hemen bütün özelliklerine sahiptir. Bu şiir, dörtlükler halinde yazılmıştır. Yine bu şiirde 8'li ve 9'lu hece vezni kullanılmış, kafiyeye başvurulmuştur. Ayrıca kelime tekrarları da büyük bir yer tutar. Söz gelimi, "kimi" kelimesi şiir boyunca sekiz defa tekrarlanmıştır.

Kısacası, *Karşı*, Orhan Veli'nin *Garip*'teki şiir anlayışından uzaklaşma, Geleneksel Türk Şiiri'yle barışma eğiliminin güçlendiği bir dönemdir.

8- SON ŞİİRLERİ

Bunlar, Orhan Veli'nin hayatının son yıllarında yazdığı fakat kitaplaştıramadığı şiirlerdir. Onbir tanedir. Çoğu, Orhan Veli'nin sağlığında

³² Bezirci , *Orhan Veli Yaşamı , Kişiliği , Sanatı , Eserleri* , s. 118.

³³ Mehmet Fuat , *Düşünceye Saygı* , İst. 1960 , s.23.

Aile, Yaprak, bir kaçı ise ölümünden sonra *Yedi Tepe* ve *Varlık* dergilerinde yayımlanmıştır.

Son Şiirleri, genel çizgileriyle *Karşı*'daki şiirlere benzer. Onları da, "Garip'teki ilkelere uygun olanlar", "Garip'teki ilkelere aykırı duygusal-tabiat şiirleri" ve "Toplumsal problemleri işleyen şiirler" olmak üzere üç grupta toplamak mümkündür. Ama bu şiirlerin aşağı yukarı tamamı, belli ses, kelime, hattâ mısra tekrarlarına yer vermeleri, belli hece sayısındaki mısraları tekrarlamaları açısından birleşirler. Böylece Orhan Veli, *Garip*'te ortaya koyduğu, hararetle savunduğu ilkelerden uzaklaşır, kendisinin koyduğu bir kısım yasakları çiğner. Ayrıca, bu şiirlerin önemli bir bölümünde yine duyguya yaslanır, akla değil gönüle, kalbe hitap eder. Duygu dolu aşk ve tabiat şiirleri yazar. Edebî sanatlara başvurur. Son şiirlerinden, *Dalga* (s.165), *Deniz Kızı* (s.170), *Yaşamak* (s.172) adlı şiirleri bunun tipik örnekleridir.

SONUÇ

Orhan Veli, ilk şiirlerinin yayımlandığı 1936 yılından onu kaybettiğimiz 1950 yılına kadar geçen on dört yıllık kısa bir zaman dilimi içinde, büyük ve zengin bir şiir serüveni yaşar ve Türk edebiyatına unutulmayacak mısralar kazandırır, dillerden düşmeyecek, yüzlerce defa tekrarlandığı halde insana usanç vermeyecek şiirler armağan eder.

Bu genç şair, 1941 yılında *Garip Önsözü*'nde ortaya koyduğu görüşleri, savunduğu ilkeleriyle edebiyat dünyamızda büyük yankılar uyandırır. Fakat bu görüş ve ilkelere, bizim sekiz döneme ayırarak incelediğimiz şiir hayatının, sadece ikinci döneminde uyar. İşin ilginç yanı, ortaya koyduğu bu ilkelerden uzaklaşmaya daha *Garip* döneminde başlar. *Garip*'ten sonra yayımladığı dört şiir kitabında (*Vazgeçemediğim, Destan Gibi, Yenisi, Karşı*) ve *son şiirleri* ile *ilk şiirlerinin eski şekilli olanlarında* ise büyük ölçüde geleneğe bağlanır. Geleneksel Türk Şiiri'nin vezin, kafiye, ses, kelime, kelime grubu ve mısra tekrarı gibi hemen bütün âhenk unsurlarını kullanır. Yer yer sıfatlara ve edebî sanatlara başvurur. Hattâ zaman zaman zaman imgelere yaslanır, sık sık şâirâneliğe kayar. Mizahtan, nükte,

ince alay (ironi) ve şaşırtmadan uzaklaşır. Halk şiirinin dil ve üslubuna özenir. Tematik açıdan ise, duygu yüklü aşk ve tabiat şiirleri yazar. Hayatının son yıllarında yazdığı, toplumsal problemleri konu alan az sayıdaki şiirleri istisna edilirse, bir çok şiirinde koyu bir bireycilik göze çarpar, şair hep kendisinden söz açar. Şiirlerinde, yaşama sevinci, yalnızlık duygusu, aşk ve tabiat, çocukluk günlerine özlem, âvârelik, boşluk hissi, can sıkıntısı, hayatı en üstün değer olarak görme (bir nevi Nihilizm), gününü gün etme, hayatın tadını ve lezzetini çıkarma, şehirlerde yaşayan küçük insanların, sıradan insanların basit ve yalın hayatı önemli bir yer tutar.

Bütün bu özellikleriyle Orhan Veli'nin şiiri, sekiz döneminden birbuçuk dönemi istisna edilirse, Geleneksel Türk Şiiri'nin hemen belli başlı bütün özelliklerini taşır. Geleneksel Türk Şiiri'ni yıkmak, kendi ifadesiyle "eskiye âit her şeyin, her şeyden evvel de şâirânenin aleyhinde bulunmak lâzım" geldiğini savunan Orhan Veli, çok kısa zamanda, bunun imkânsız olduğunu anlar. *Garip Önsözü*'nde ortaya koyduğu ilkelerin şiiri sınırlayıcı, zorlaştırmacı, sığlaştırmacı, teknik imkânları kısıtlayıcı, şiirin gelişmesini, serpilmesini engelleyici ilkeler olduğunun farkına varır ve geleneğe döner.

Bu dönüş, onun şiirinin geleceği açısından iyi de olur. Çünkü, bugün, Orhan Veli'nin en çok okunan, ezberlenen, beğenilen şiirleri, Orhan Veli'yi Orhan Veli yapan şiirleri (*Anlatamıyorum, İstanbul Türküsü, İstanbul'u Dinliyorum, Güzel Havalarda, Bedava* gibi), geleneğe bağlı olan şiirlerdir. Bizce onun şiiri, bir eleştirmenimizin ifadesiyle söyleyecek olursak, erken ölümü (36 yaşında) dolayısıyla yarım kalmış, sürmesi beklenirken, birdenbire kesilmiş ve bu yüzden de insanın içinde bir burukluk meydana getirmiş tatlı bir şarkı³⁴ gibidir. Bu tatlı şarkı, yarıda kesilmeseydi, kimbilir bize, daha ne güzel mısralar, ne kadar güzel şiirler armağan edecekti?

³⁴ Bezirci, *Orhan Veli Yaşamı, Kişiliği, Sanatı, Eserleri*, s. 139.